

csak 58-at sikerült kiadványhoz kötni. Helle Mária hangsúlyozza, hogy az egykori nyomtatványok jelentős részét ma már nem ismerjük: ezt a számozott ponyvasorozatok hiányzó számai is jól mutatják. A mintakönyvet kézbe vevő olvasó azonban eltöprenghet azon, hogy ha van a kiadványok között *Verehrung der Hand der heiligen Mutter Anna, Drei Celler-Lieder, Az élő lelki rózsafüzér, Gonzagai Szent Alajos, könyörögj érettünk!* stb. – és van Szent Anna kezéről, Mariazellről, Szűz Máriáról, Gonzaga Szent Alajosról metszet, akkor miért nincs kapcsolat köztük? Nem vették kézbe a kérdéses könyvet, vagy valóban nélkülöz a kötet minden ilyen, tartalmához szorosan kapcsolható illusztrációt? Úgy tűnik számomra, hogy főleg a vallásos nyomtatványoknál nem került sor az illusztráció előfordulásának rögzítésére, noha – kisszámú esetben – ez a képmeghatározást is pontosabbá tehetné volna. Például a különböző „bibliai jelenetek, ótestamentumi jelenetek” leírása között jól kivehető az evangélikus katekizmus öt részéhez, a tízparancsolathoz ill. a további részekhez kapcsolódó metszetanyag (195–217. és 513–527. sz. kép), sőt még – igaz, nagyon elrajzolt formában – Luther arcképe is (194. sz.). (Ez a metszet pontosan azonos egy 1830-as rózsashegyi kiadású szlovák nyelvű Luther-katé feliratozott arcképével, ami a metszet megvásárlására vagy utánmeteszésére utalhat, hasonlóan a tanulmányban említett pozsonyi és más nyomdákkal azonos könyvdíszekhez.)

Czéh Sándor illusztrációinak mintakönyve mint forrásanyag ritkaság, amely egyaránt számot tarthat a nyomdászat, könyvművészet és néprajz kutatóinak érdeklődésére. Kiadása – amely a gyomai Kner Nyomdának is köszönhetően igen magas színvonalon, esztétikus formában történt – ösztönzést adhat a könyvillusztrálás hazai történetének, ennek az elhanyagolt tudományterületnek, ill. azon belül az egyes illusztrált kiadvány-műfajoknak további elmélyült kutatásához.

PAVERCSIK ILONA

Reizner János élete és munkássága. Szerk. GYURIS György és TANDI Lajos. Szeged, 1999. 180 l., 17 képtábla. (A Somogyi Könyvtár kiadványai, 37.)

Reizner János (1847–1904) szobrának 1997. évi szegedi felavatásakor már sejteni lehetett, hogy a Múzeum és Könyvtár komolyan veszi alapítója, *Szeged története* szerzője emlékének ápolását, az alakjának történeti bemutatása sem várat sokat magára. Az alapító és családjának életrajzát – szerényen csak a belső címlapon tanulmány szerzőként megemlített – Fári Irén dolgozta fel hosszú évek kutatómunkájával, amint arról számtalan cikke mellett a Móra Ferenc Múzeum Évkönyveinek 1989–1990. évi első kötetében is olvashattunk.

A kötettel nem egy terjedős biográfiát vesz kézbe az olvasó, noha a téma nagyobb terjedelmet is elviselt volna, hanem inkább egy lényegre törő történeti tanulmányt vesz kézbe. Az életrajzot egy 647 tételes annotált bibliográfia követi, Fejérmé Pintér Veronika összeállításában. Haláláig az írások szerzője is jórészt ő maga, noha pl. a Mikszáthot is megszólalásra készítő „Reizner-ügy idején”, s különösen az utolsó éveiben, már nagyobb számban találhatók vele, ill. munkásságával foglalkozó írások. 1943 és 1963 között mindössze egyszer említik – Pintér László halálának 50. évfordulóján a *Délmagyarország* hasábjain –, majd 1963-tól feledezik fel, s már szinte éves rendszerességgel utalnak eredményeire. Újraközlnek néhány munkáját, pl. „Tisztújítások Szegeden a 18. század első felében”, vagy „Makó története” címűeket, ill. az 1991-ben elkészült új *Szeged története* 3. kötete végérvényesen és megkerülhetetlenül elhelyezte alakját a város történelmi tablóján.

Az első alapvető történeti monográfiák és forráspublikációk korszakának jellegzetes alakja a bajor származású, de a 18. századtól már hazánkban élő család sarja, Reizner János. Bognár, fogadós apjának fia már a pesti Egyetemen jogot tanul, s 1875 és 1882 között két cikluson át a város főjegyzője. Pesten nem minden érdeklődés nélkül hallgathatta kora

neves tudósai – köztük Rómer Flóris, Horváth Árpád, Kerékgyártó Árpád – előadásait, mivel a városi közéletbe bekapcsolódva minden energiájával a városi közművelődési egyletek – egyébként sikertelen – életre hívását, illetve a közgyűjtemények megszervezését választotta élete meghatározó céljának és feladatának. Később, kora megannyi történészéhez és régészéhez hasonlóan munka közben, a terepen sajátította el autodidakta módon a szakmai fogásokat, amelyek minden hibájuk ellenére hosszú évtizedekig, olykor mindmáig használatos kézikönyvek és forráskiadványok megszületéséhez vezettek.

Már 22 évesen, 1869-ben élete első publikációjában helyi történelmi társulat megalakítására buzdított, a Szabadelvű Kör Történelmi és Régészeti Szakosztályaként működve múzeumi gyűjtéssel is foglalkozott. A történelmi tudományokkal végérvényesen 1882-ben jegyezte el magát, amikor a frissen adományozott Somogyi-könyvtár könyvtárnokává nevezik ki. A kötet jól összegzi azt az 1882 utáni folyamatot, amelynek keretében kiformalódott egy vidéki nagyváros közgyűjteményi hálózata, miként épült be a város mindennapi életébe egy jelentős könyvgyűjtemény, illetve mekkora erőfeszítések árán sikerült a társadalom- és természettudományos gyűjtemények alapjait megvetni, gyarapítási és fejlesztési elveit, finanszírozási gyakorlatát kialakítani. Mindeközben a tanulmány életszerűen ismerteti meg az olvasót a városban folyó szakmai és politikai természetű vitákkal, a helyi szakmai és emberi problémákkal, amelyek végül is nem állták útját a Könyvtár és Múzeum fejlődésének, de igencsak hozzájárultak Reizner korai halálához. Ugyan megghiúsult akadémikussá választása, de megélte 1899-ben a múzeumi kiállítások – képtár, érmészeti, régészeti és történelmi anyag – megnyitását, illetve fő műve a *Szeged története* megjelenését. A mai szakemberek Reizner könyvtári és muzeológusi működésének – teljes joggal – pozitívumait, előretételeit vonásait hangsúlyozzák, aminek eredményeit mindmáig élvezzi a város és közönsége. Mint utóda, Móra Ferenc méltatta: „vér-

beli tudós, erőskezű szervező, akinek vezetése alatt készült az első nagy katalógus, s aki eddigi szerény bérlakásból a kultúrpalotába telepítette át a könyvtárt. Nevéhez fűződik a múzeum megalapítása is, amelynek legrégebb osztályait, a régiség- és éremtárt, továbbá a szépművészeti gyűjteményt ő állította fel.” (78. o.)

Fári Irén dicséretes módon igyekszik a helyi szegedi fejlődést elhelyezni a korszak hazai történetében, illetve az európai múzeumlapítási törekvések sorában. Érzésünk szerint, a helyi szegedi társadalom elmélyültebb, részletesebb rajza, párhuzamba állítva más vidéki városokban folyó tudomány- és intézményszervező munkával még inkább érthetővé és a mai olvasó számára értelmezhetőbbé tette volna Reizner így is izgalmas alakját és életművét. A jelen könyv erényei feljogosítanak bennünket arra a reményre, hogy a szerző tollából további műveket vehetünk majd kézhez a kor magyar tudományszervezéséről.

Hazai viszonylatban kétségtelenül elismerésre méltó, hogy a kötethez személy- és tárgymutatót csatoltak, igaz, meglepő módon az csak a Bibliográfia tételeit dolgozza fel. A kötet igényes tartalmával és borítójával némiképpen ellentétben áll a belső címlap szerencsétlen tipográfiája, s a számítógépes szerkesztés és konvertálás megannyi – olykor még szórakoztató is, pl. rögtön az ajánlásban Szabadelvű Kör helyett Szabadelvű Kört említő – kisebb-nagyobb, sokszor bántó grammatikai hibája; remélhetőleg a későbbi szerkesztők okulnak belőle.

VESZPRÉMY LÁSZLÓ

Dizionario dei tipografi e degli editori italiani. Il Cinquecento. Diretto da Marco MENATO, Ennio SANDAL, Giuseppina ZAPPELLA. Volume I. A–F. Milano, 1997. Editrice Bibliografica. LXXIII, 463 l.

A könyvnyomtatás legkorábbi korszakában Itália a legjelentősebb országok közé tartozott. A 15. században szerepe vezető